Onni Frantti

Force majeure -ehdon puuttumisen vaikutukset ja sopimusehtojen tuomat haasteet

Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö
Talousoikeuden kandidaatintutkielma
Kauppatieteiden kandiohjelma

Vaasa 2025

VAASAN YLIOPISTO
Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö
Tekijä: Onni Frantti
Tutkielman nimi: Force majeure -ehdon puuttumisen vaikutukset ja sopimusehtojen tuomat haasteet
Tutkinto: Kauppatieteiden kandidaatti
Opintosuunta: Talousoikeus
Työn ohjaaja: Vesa Annola
Valmistumisvuosi: 2025 **Sivumäärä:** 25

TIIVISTELMÄ:
Tutkielmassa pohditaan force majeure -ehdon puuttumisen vaikutusta sopimukseen ja sen tulkintaan. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten ylivoimaiseen esteeseen voidaan vedota sopimusoikeudellisesti silloin, kun sopimuksesta puuttuu tätä koskeva ehto.

Tutkimuskysymykseen pyritään löytämään vastaus kansallisen kauppalain, kansainvälisen kauppalain (CISG), oikeuskirjallisuuden sekä oikeuskäytännön avulla. Lisäksi tarkastellaan sopimustulkinnan ja sopimuksen täydentämisen merkitystä force majeure -tilanteiden arvioinnissa. Erityistä huomiota kiinnitetään vakioehtojen rooliin, riskinjakotulkintaan sekä kohtuullisuus- ja lojaliteettiperiaatteiden vaikutukseen silloin, kun force majeure -ehto puuttuu. Tavoitteena on selvittää, miten osapuolten sopimustahto, sopimuksen konteksti ja riskinjako vaikuttavat vastuun jakautumiseen.

Tutkielman keskeinen havainto on, että force majeure -ehdon puuttuminen ei estä ylivoimaiseen esteeseen vetoamista, mutta heikentää merkittävästi siihen vetoavan osapuolen oikeudellista asemaa. Tällöin vastuunjako ja vapautumisen edellytykset määräytyvät pääosin tapauskohtaisen sopimustulkinnan, oikeusperiaatteiden ja taustasääntelyn perusteella. Tutkielma osoittaa, että force majeure -lauseke toimii ensisijaisesti riskinhallinnan välineenä, ja sen puuttuminen lisää oikeudellista epävarmuutta ja kohdistaa riskin erityisesti sopimuksen laatijaan. Johtopäätöksenä todetaan, että force majeure -ehtojen huolellinen kirjaaminen on keskeinen keino ennakoida ja hallita ylivoimaisiin esteisiin liittyviä sopimusoikeudellisia riskejä. Epäselvissä tilanteissa joudutaan tulkitsemaan sopimusta ja käyttämään vakioehtoja.

AVAINSANAT: force majeure, ylivoimainen este, kauppalaki, CISG, sopimustulkinta, vakioehto

Sisällys

1 JOHDANTO 4

1.1 Tutkielman taustaa 4

1.2 Tutkimuskysymys ja tutkielman rajaus 5

1.3 Tutkielman metodi 6

1.4 Tutkielman lähteistä 7

2 FORCE MAJEURE -EHDON NORMILÄHTEET 8

2.1 Kansallinen sääntely 8

2.2 Kohtuullisuusperiaate ja lojaliteettiperiaate 8

2.3 Kansainvälinen oikeusnormiympäristö 9

3 EI SOPIMUKSEEN SISÄLLYTETTYÄ FORCE MAJEURE -EHTOA 13

3.1 Vakioehtojen merkitys 13

3.2 Sopimustulkinta ja sopimuksen täydentäminen 14

3.3 Toimintatapa kun force majeure -ehtoa ei ole 15

4 FORCE MAJEURE -EHDON RAKENNE 18

4.1 Mahdollisia vapautumisperusteita ja riittämättömiä perusteita 18

4.2 Sopimusehdot käytännössä 18

4.3 Force majeure -lausekkeen käyttö 20

5 JOHTOPÄÄTÖKSET 22

LÄHTEET 24

1 Johdanto

1.1 Tutkielman taustaa

Sopimusehdon puuttuminen tärkeässä sopimuksessa saattaa olla kohtalokkaampaa, kuin mikään yksittäinen sopimusehto. Tällöin on nojauduttava sopimusoikeudellisiin periaatteisiin ja oikeuskäytäntöön. Sopimus voi olla tarkasti jokaista yksityiskohtaa myöden laadittu kirjallinen paperi tai tiedosto, mutta se voi olla myös ohimennen tehty ja suullinen. Sopimus voi myös olla konkludenttinen eli sopimuksen osapuolten välillä on sopimus ilman, että sitä on erikseen laadittu. Tällainen tilanne voi syntyä, jos osapuolten toiminta viittaa siihen, että heidän välillään on sopimus ja toiminta viittaa tarpeeksi selkeästi siihen suuntaan. Oli sopimus millainen tahansa, sen peruslähtökohta on sitovuus.

Sopimuksen osapuolet sitoutuvat sopimuksessa oleviin sopimusehtoihin eli velvoitteisiin ja niiden rikkomisesta määriteltyihin seuraamuksiin (Hemmo & Hoppu, 2006, luku 7). Rikkomuksesta seuraa usein sopimuksessa määritelty sakko tai vahingonkorvausvelvollisuus. Sopimuksesta ei siis voi poiketa seuraamuksitta ilman painavaa syytä. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi sopimuksen kohtuuttomuus tai ylivoimaiset esteet. Osapuolet voivat myös yhdessä sopia sopimuksen muuttamisesta. Tässä tutkielmassa keskitytään juuri ylivoimaisiin esteisiin ja niiden aiheuttamiin vaikutuksiin sopimuksissa.

Sitovuuden lisäksi sopimuksia koskee sopimusvapauden periaate. Pääsäännön mukaan henkilö tai yritys saa päättää tekeekö sopimuksen vai ei ja osapuolet saavat vapaasti valita sopimuskumppaninsa (Hemmo & Hoppu, 2006, luku 4). Sopimusvapauden vuoksi sopimuksen osapuolet saavat päättää myös sopimuksen sisällöstä vapaasti, mutta kuitenkin pakottavan lainsäädännön puitteissa.

Sopimus saa merkityksensä osana sopimusta ympäröiviä olosuhteita (Annola, 2016, luku 2.2.2). Olosuhteiden muutokset sopimuksen solmimisen jälkeen eivät vaikuta sovittuihin velvoitteisiin, ellei sopimuksessa ole sovittu muutosten vaikutuksista. Muuttuneet olosuhteet voidaan kuitenkin ottaa huomioon, jos joku sopimuksen osapuolista niihin vetoaa. Tällaisessa tapauksessa on usein kyse force majeure -tilanteesta, josta käytän synonyyminä tässä tutkielmassa ylivoimaista estettä. Muuttuneet olosuhteet eivät kuitenkaan automaattisesti tarkoita ylivoimaista estettä.

1.2 Tutkimuskysymys ja tutkielman rajaus

Tutkielmassa käsitellään sopimuksia yleisesti ja erityisesti yritysten välisiä liikesopimuksia ja niiden force majeure -lausekkeita. Kuluttajan ja yrityksen välistä force majeure -tilannetta ei käsitellä. Tutkimuskysymyksessä ei kuitenkaan oteta huomioon eri valtioiden välisiä sopimuksia ja oletuksena on, että hypoteettisissa tapauksissa sovelletaan joko kansainvälistä kauppalakia tai Suomen kauppalakia. Ainoastaan valtioiden sitoutuminen kansainväliseen kauppalakiin huomioidaan.

Sopimuksia tulkitaan eri tavalla eri oikeuskulttuureissa. Tässä tutkielmassa keskitytään suurimmassa osassa Euroopan valtioita vallitsevaan civil law -oikeuskulttuurin näkökulmaan tulkita sopimuksia ja pienemmälle painoarvolle jää Euroopan unionin ulkopuolella enemmän käytetty common law -oikeuskulttuuri.

Tutkielmassa käsitellään force majeure -ehdon rakennetta ja määritelmää – erityisesti sitä, mikä katsotaan ylivoimaiseksi esteeksi ja mikä ei. Tähän käytetään apuna myös Suomessa käsiteltyjä oikeustapauksia. Tutkielmassa käydään myös läpi kansainvälistä lainsäädäntöä, joka vaikuttaa Suomen lainsäädäntöön. Tutkielmassa verrataan esimerkiksi kansainvälisen kauppalain ja Suomen kauppalain eroavaisuuksia.

Tutkimuskysymys voidaan muotoilla seuraavasti:
Miten toimitaan, jos nimenomaista force majeure -ehtoa ei ole sisällytetty sopimukseen?

Tutkimuskysymyksen avulla pyritään tarkastelemaan tilannetta, jossa on tehty sopimus, mutta sopimukseen ei ole sisällytetty force majeure -ehtoa ollenkaan. Pyrin vastaamaan miten tällaisessa tilanteessa tulisi toimia, ja mitä mahdollisia haasteita tämä aiheuttaa sopimuksen täyttämisessä ja sen tulkinnassa. Yritän myös tuoda esille mahdollisia syitä, miksi force majeure -ehtoa ei ole käytetty, ja pyrin myös kertomaan muista vaihtoehtoisista tavoista toimia.

Valitsin aiheen, koska ylivoimaisen esteen tilanne on tunnettu sopimusoikeudessa pitkään, enkä näe sen poistuvan. Force majeure -tilanne on myös siinä mielessä mielenkiintoinen, että sitä tulkitaan tapauskohtaisesti, eikä suoraa absoluuttista vastausta aina löydy. Valitsin tutkimuskysymykseni juuri tällä perusteella.

1.3 Tutkielman metodi

Tutkielmassa pyritään tarkastelemaan force majeure -ehdon keskeisintä merkitystä oikeusdogmaattisin keinoin. Siinä pyritään myös tulkitsemaan voimassa olevan oikeuden sisältöä ja periaatteita. Oikeuskäytännön sekä oikeuskirjallisuuden avulla pyritään löytämään argumentteja tutkimuksen tueksi.

Tutkimuksen avulla pyritään esittämään tulkintasuosituksia ja vaihtoehtoisia tapoja toimia tutkimuskysymyksen tyyppisissä tilanteissa. Ratkaisua etsitään eri oikeuslähteiden avulla. Suomessa oikeuslähteet jaetaan vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin ja sallittuihin oikeuslähteisiin. Vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin kuuluu kirjoitettu laki ja heikosti velvoittaviin oikeuskäytäntö sekä lakien esityöt. Sallittuihin oikeuslähteisiin kuuluu puolestaan esimerkiksi oikeuskirjallisuus. Tässä tutkielmassa lähteinä on käytetty muun muassa Suomen kauppalakia, kansainvälistä kauppalakia, oikeuskäytäntöä sekä oikeuskirjallisuutta.

1.4 Tutkielman lähteistä

Tutkielman lähteet koostuvat sopimusoikeudellisesta kirjallisuudesta, tieteellisistä artikkeleista, kansainvälisistä sekä kotimaisista oikeustapauksista, Suomen kauppalaista ja kansainvälisestä kauppalaista. Nämä lähteet tukevat toisiaan ja helpottavat tutkielman argumentaatiota. Lähteet koostuvat verkkolähteistä.

Oikeuskirjallisuus muodostaa tutkielman teoreettisen perustan. Kirjallisuutta käytetään sopimusoikeuden keskeisten periaatteiden, tulkintasääntöjen ja systematiikan kuvaamiseen. Artikkeleita on käytetty erityisesti avaamaan sopimustulkintaa. Ne täydentävät oikeuskirjallisuutta tarjoamalla analyyseja yksittäisistä tulkintakysymyksistä sekä näkemyksiä oikeuskehityksen suunnasta.

Oikeustapaukset ovat yksi keskeisimmistä lähteistä, koska ne konkretisoivat sopimusoikeudellisia periaatteita ja kysymyksiä, joita tutkielmassa on esitetty. Ne auttavat tulkitsemaan sopimusehtojen sisältöä ja ilmentävät miten käytännössä on toimittu. Oikeuslähteitä on myös hyvä verrata keskenään, jotta johdonmukaisuus käy ilmi.

Suomen kauppalaki sekä kansainvälinen kauppalaki luovat tutkielman normatiivisen perustan, ja tutkielmassa punnitaan myös lakien eroavaisuuksia. CISG:n rooli erityisesti kansainvälisen kaupan yhtenäistävänä tekijänä pyritään tuomaan esiin. Näiden lakien rooli pyritään esittämään myös tutkimusnäkökulmasta.

2 Force majeure -ehdon normilähteet

2.1 Kansallinen sääntely

Kauppalain viidennen luvun 23 § mukaan myyjä voi välttyä sopimuksen täyttämisestä, ”jos sille on olemassa este, jota myyjä ei voi voittaa, tai jos sopimuksen täyttäminen edellyttäisi uhrauksia, jotka ovat kohtuuttomia verrattuna ostajalle siitä koituvaan etuun, että myyjä täyttää sopimuksen”. Ostaja voi vaatia myyjää täyttämään sopimuksen, mikäli este lakkaa kohtuullisessa ajassa. Ostaja kuitenkin menettää oikeuden tähän vaatimuksen, jos hän viivyttelee kohtuuttoman kauan vaatimuksen esittämisessä. Lain kohta ”jos sille on olemassa este, jota myyjä ei voi voittaa ” viittaa force majeure -tilanteeseen. Puolestaan kohta ”tai jos sopimuksen täyttäminen edellyttäisi uhrauksia, jotka ovat kohtuuttomia verrattuna ostajalle siitä koituvaan etuun, että myyjä täyttää sopimuksen” viittaa liikavaikeuden tilanteeseen. Tässä tutkielmassa perehdytään tarkemmin force majeure -tilanteisiin.

Ylivoimainen este saatetaan helposti yhdistää liikavaikeuden tilanteeseen. Nämä tarkoittavat kuitenkin eri asiaa. Suurimpana erona voidaan pitää sitä, että ylivoimaisen esteen tilanteissa velvoitteiden täyttäminen on mahdotonta, kun taas liikavaikeudessa voi olla esimerkiksi kyse velvoitteiden täyttämisen aiheuttamista olennaisesti suuremmista kustannuksista, mitä on alun perin odotettu (Hemmo & Hoppu, 2006, luku 8).

2.2 Kohtuullisuusperiaate ja lojaliteettiperiaate

Osapuoli vastaa lähtökohtaisesti omasta suorituskykyriskistään, jos riskinjaosta sopimuksessa ei ole erikseen sovittu. Jos mahdollinen este kuitenkin on sopijapuolen vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella tai se ei ole ennakoitavissa, voidaan arvioida

kohtuullisuutta. Tämä vastuu johtuu sopimuksen sitovuudesta, ja siitä poikkeaminen vaatii tuekseen lain tai jonkin vahvan oikeusperiaatteen.

Kohtuullisuusperiaate nousee erityisesti esiin, kun sopimus ei anna vastausta. Kohtuullisuusperiaatteen nojalla voidaan tutkia sopimuksen tulkintaa, sopimuksen vastuun arviointia, sopimuksen riskinjaon kohtuullisuutta ja mahdollisuutta sopimuksen kohtuullistamiseen. Lojaliteettiperiaatteen mukaan sopimuskumppanille on ilmoitettava poikkeavista olosuhteista. Sen mukaan myös haitat on minimoitava, vaikka sopimus ei siihen suoraan velvoittaisi. Lojaliteettiperiaate asettaa ehdot sille, miten oikeudellisesti on asianmukaista toimia.

2.3 Kansainvälinen oikeusnormiympäristö

Kansainvälistä sopimusta laadittaessa sopimusosapuolet saavat sopimusvapauden takia valita, minkä maan lakia sopimusta tulkittaessa noudatetaan. Yleensä valitaan jommankumman osapuolen kansallinen laki, mutta myös kansainvälisen kauppalain CISG:n käyttäminen on yleistä. Lyhenne tulee sanoista Convention on Contracts for the International Sale of Goods. CISG toimii tässä tutkielmassa kansainvälisen kauppalain synonyyminä ja kansallinen kauppalaki puolestaan Suomen kauppalain synonyyminä.

Kansainvälinen kauppalaki CISG soveltuu käytettäväksi, kun eri maissa olevat toimijat myyvät hyödykkeitä rajojen yli, maat ovat allekirjoittaneet CISG-sopimuksen, valittu laki johtaa CISG:n soveltamiseen tai CISG on valittu tarkoituksella sopimukseen. CISG soveltuu käytännössä automaattisesti edellä mainituissa tapauksissa, jos sitä ei ole erikseen suljettu pois sopimusehdoissa. CISG ei tule voimaan, mikäli kyseessä ei ole yritysten välinen kaupankäynti tai on kyse huutokaupasta. Myöskään rahoitusinstrumenttien, sähkön, laivojen, lentokoneiden tai muiden suurten alusten myynti ei kuulu CISG:n piiriin. CISG:n ehdot tulevat voimaan, jos valtio on ratifioinut ne, ellei niitä erikseen suljeta pois sopimuksessa (Fondia, 2025). Esimerkiksi jos sopimukseen sovelletaan Suomen lainsäädäntöä, ehdot tulevat voimaan, mutta Englannin

lainsäädäntöä sovellettaessa eivät. Tämä johtuu siitä, ettei Englanti ole ratifioinut CISG-ehtoja lainsäädäntöönsä (Fondia, 2025).

Kansainvälisessä kauppalaissa on paljon samaa kuin kansallisessa kauppalaissa. Suurimmat erot tulevat esiin vahingonkorvausseuraamuksissa. Kansallisessa kauppalaissa vahingot erotellaan välillisiin ja välittömiin, kun taas kansainvälisessä kauppalaissa vahingonkorvaus kattaa kaiken ennakoitavissa olevan vahingon (Fondia, 2025). CISG ei tunne myöskään vahingonkorvauksen kohtuullistamisen käsitettä, kun taas kansallisessa lainsäädännössä tällainen on mahdollista (Fondia, 2025).

Kansainvälisen kauppalain artiklassa 79 käsitellään ylivoimaista estettä. Artikla eroaa joiltain osin kansallisen kauppalain pykälistä 23, 57.1 ja 58. Esimerkiksi kolmansien osapuolien vastuusta on nimenomainen säännös kansainvälisessä kauppalaissa (CISG-online, 2025), mutta Suomen kauppalaissa vastaavaa säännöstä ei ole. Erona on myös se, että CISG käsittelee sekä myyjää että ostajaa, mutta kansallinen kauppalaki keskittyy pääsääntöisesti vain myyjään.

WTO:n (World Trade Organization) artiklassa XX (entinen GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) XX) ei suoraan viitata force majeure -tilanteeseen, mutta siinä taataan tiettyjen poikkeustoimien mahdollisuus ilman sopimusrikkomusta (World Trade Organization, 2025). Esimerkiksi kohdassa b mainitaan ihmisten, eläinten ja kasvien tarpeellinen suojelu. Tällainen poikkeustoimiin vetoaminen voisi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa valtio kieltää tiettyjen eläintuotteiden maahantuonnin tartuntamaista eläintaudin takia. Vuonna 2009 sikainfluenssan (H1N1) puhkeamisen seurauksena sianlihan tuontia rajoitettiin eri valtioissa (Yle, 2009).

Saman sopimuksen artiklassa XXI viitataan valtion oikeuteen rajoittaa kauppaa turvallisuuden edistämiseksi (World Trade Organization, 2025). Tällaisissa tilanteissa voi myös tulla kyseeseen ylivoimaisen esteen tilanne. Esimerkiksi valtio voi kieltää tietyn teknologian tai raaka-aineiden viennin pois maasta uhkaavan sota- tai

turvallisuustilanteen vuoksi. Molemmat edellä mainittujen artikloiden tilanteet ovat verrattavissa force majeure -tilanteeseen niiden yllätyksellisyyden ja osapuolien vaikutusmahdollisuuksien puutteen vuoksi. WTO sääntelee valtioiden vaikutusmahdollisuuksia sopimusoikeuteen ja CISG puolestaan sääntelee yritysten välisiä sopimuksia. WTO:n sääntelyyn ei perehdytä enempää tässä tutkielmassa.

Suurimmassa osassa Euroopan valtioita vallitsee civil law -oikeusjärjestelmä, jonka mukaan sopimuksesta pyritään löytämään osapuolten yhteinen tarkoitus. Siinä otetaan huomioon neuvotteluhistoria, sopimuksen tarkoitus, osapuolten käyttäytyminen sekä yleiset sopimusoikeudelliset periaatteet. Common law puolestaan lähtee siitä, että sopimuksen sanamuotoa tulkitaan, ja tällöin myös tuomioistuimen rooli tulkinnassa jää pienemmäksi. Common law -maissa tulkinnan joustavuus on myös vähäisempää. Näiden oikeusjärjestelmien välistä eroa olisi tarkoituksenmukaista punnita ainakin, kun valitaan, minkä maan lakia sopimuksessa käytetään. Myös mahdollisissa kansainvälisissä tuomioistuinratkaisuissa olisi hyvä huomioida oikeuskulttuurien ero.

Saksalaisessa oikeuskäytännössä CISG artiklaa 79 on tulkittu rajoittavasti. Tapauksessa OLG Düsseldorf 31.7.2019, I-3 U 16/19 hovioikeus vapautti myyjän vahingonkorvausvastuusta odottamattoman ja markkinat tyhjentäneen tulipalon vuoksi (CISG-online, 2025). Tässä ”Flower Bulbs Case” nimetyssä tapauksessa punnittiin myyjän mahdollisuutta hankkia vaadittuja kukkasipuleita, kun tämän tavarantoimittajan varastossa syttynyt tulipalo oli tuhonnut 90 % koko lajikkeen sadosta. Hovioikeus katsoi alemman oikeusasteen kanssa yhteneväisesti, että myyjän oli ollut mahdotonta hankkia vaadittuja kukkasipuleita (CISG-online, 2025). Tapauksessa ei ollut relevanttia pohtia alihankkijan eli tavarantoimittajan vastuuta, koska lähes koko lajike tuhoutui tulipalon seurauksena ja tapahtuma oli ollut ennakoimaton ja myyjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella

Tapauksessa Macromer Srl. v. Globex International Inc Romanian hallitus kielsi kaikki 7.6.2006 jälkeen tapahtuvat, sertifioimattomat kanan tuontitoimitukset maahan, ja

myyjä myöhästyi tästä aikarajasta (Unilex.info, 2025). Ostaja ehdotti myyjälle toisessa maassa olevaa toimituspaikkaa, mutta myyjä vetosi force majeure-tilanteeseen Romanian hallituksen antaman kiellon takia (Unilex.info, 2025). Myyjän kieltäytyminen todettiin sopimusrikkomukseksi, koska myyjä olisi voinut toimittaa kanaerän ostajan ilmoittamaan toisessa valtiossa sijaitsevaan osoitteeseen (CISG-online, 2025). Myyjä tuomittiin lisäksi maksamaan vahingonkorvauksia ostajalle tämän menetetyistä voitoista. Olennaista tapauksessa oli siis se, että ostaja oli tarjonnut vaihtoehtoista tapaa toimittaa kanat, jolloin ylivoimainen este poistui.

3 Ei sopimukseen sisällytettyä force majeure -ehtoa

3.1 Vakioehtojen merkitys

Force majeure -tilanteeseen voidaan vedota ilman, että siitä on erillinen ehto sopimuksessa. Usein ehto on kuitenkin sisällytetty sopimukseen ainakin jossain muodossa. Kauppalaki tai CISG-sääntely takaa ylivoimaisen esteen huomioon ottamisen. Myös sopimusoikeudelliset periaatteet, kuten kohtuullisuusperiaate vaikuttavat tilanteen arviointiin, vaikka ylivoimaisesta esteestä ei olisi ehtoa sopimuksessa. Jokainen tilanne tulkitaan tapauskohtaisesti ja ehdon puuttuminen saattaa vaikeuttaa tulkintaa.

Force majeure -ehdot tulevat usein sopimuksiin mukaan vakioehtoina, eikä niitä yleensä räätälöidä kyseisiä sopimuksia varten. Tämän seurauksena on vaikea arvioida, kuinka paljon vakioehdot kuvastavat osapuolten yhteistä sopimustahtoa (Hoppu, 2020, s.300). Kaikkia ylivoimaisen esteen tilanteita on mahdotonta listata sopimukseen, mutta räätälöinti olisi silti tärkeää. Näin voitaisiin huomattavasti tarkentaa kyseisen sopimustyypin ominaisia riskejä ja niistä vapautumisen perusteita. Force majeure -ehto tulkintaan liittyy myös kysymys siitä, onko sopimukseen lisätty force majeure -ehto, joka poikkeaa kauppalain 23 §:stä ja oikeuteemme liittyvästä yleisestä suoritusesteopista, tarkoituksena syrjäyttää tahdonvaltaiset force majeure -ehdot vai täydentää niitä (Hoppu, 2020, s.301).

Sopimuksessa listatut ehdot eivät välttämättä täydennä vakioehtoja. Jos vakioehtoja on sisällytetty sopimukseen, voidaan olettaa, ettei niitä ole tarkoitettu tyhjentäviksi. Voidaan myös katsoa näiden ehtojen olevan ainoat sopimukseen tarkoitetut ehdot. Ratkaisevaa voi olla se, kuinka tarkkoja ja yksityiskohtaisia ehdot ovat. Yleisluontoiset ehdot viittaisivat enemmän vakioehtojen täydentämiseen. Jos yksilöllinen ehto on ristiriidassa vakioehdon kanssa, voidaan sen katsoa syrjäyttävän vakioehdon ristiriidassa olevilta osilta. Sopimusvapaus menee tahdonvaltaisen kauppalain edelle tällaisessa tapauksessa.

3.2 Sopimustulkinta ja sopimuksen täydentäminen

Kun on selvää, että osapuolten välillä on sopimustahto, mutta ei ole varmaa mitä sopimuksella tai sen jollain tietyllä kohdalla on tarkoitettu, tarvitaan sopimustulkintaa. Sopimustulkinta on niin laaja asiakokonaisuus, että sitä olisi mahdotonta käydä kokonaan seikkaperäisesti läpi tässä tutkielmassa, mutta pyrin avaamaan, miten se vaikuttaa force majeure -ehtojen tulkintaan. Tulkinnalla pyritään selvittämään, onko sopijapuolilla yhteinen tarkoitus. Usein näin ei ole, jolloin joudutaan selvittämään, mikä sopimuksen sisällön on perusteltua katsoa olevan kaiken käytettävissä olevan aineiston nojalla (Annola, 2016, luku 2.1).

Sopimusta voidaan tulkinnan lisäksi myös täydentää. Täydentämisessä sopimuksen aukkokohtia täytetään siltä osin, kun osapuolet eivät ole asiasta sopineet. Sopimusta täydentävän aineiston käytössä on tietty normien soveltamisjärjestys. Ensiksi sovelletaan pakottavaa lainsäädäntöä, jonka jälkeen tulevat sopimusehdot, eli mitä on katsottu sovitun. Kolmantena sovelletaan osapuolten vakiintunutta käytäntöä ja sen jälkeen alalla vallitsevaa kauppatapaa. Viimeisenä soveltamisjärjestyksessä tulee tahdonvaltainen lainsäädäntö. Sopimustulkinta keskittyy pääasiassa jo olemassa olevaan sopimusmateriaaliin.

Oikeuskirjallisuudessa sopimuksien tulkintatavat on jaettu kahteen pääryhmään, joista toinen on osapuolisuuntautunut tulkinta ja toinen tavoitteellinen tulkinta (Hoppu, 2020, s.300). Osapuolisuuntautuneessa tulkinnassa on lähtökohtana sopimusasiakirjan sanamuoto, muu sopimukseen liittyvä kirjallinen aineisto ja osapuolten käyttäytyminen sekä heidän tarkoituksistaan saatava selvitys (Hoppu, 2020, s.300). Tätä aineistoa tulkittaessa force majeure -tilanteessa tärkeässä asemassa on siis se mitä on kirjattu sopimukseen. Tavoitteelliseen tulkintaan sisältyy puolestaan epäselvyyssääntö sekä suppean tulkinnan periaate (Hoppu, 2020, s.300). Epäselvyyssääntöä noudatettaessa epäselvä kohta sopimuksessa tulkitaan sopimuksen laatijan vahingoksi. Suppeaa tulkintaa noudattaessa epäselvä kohta sopimuksessa tulkitaan sanamuodon mukaan, eikä tällöin ainakaan laajenneta tulkintaa.

Merkityksellistä force majeure -ehtojen soveltamisen kannalta on myös se, mitä sopimuksessa on tarkoitettu kyseisillä ehdoilla sopimuksen tekohetkellä. Tämän takia sopimustulkinta ja sopimuksen täydentäminen ovat tärkeitä ehtojen merkitystä määriteltäessä. Sopimusehtojen tulkintaan vaikuttavat myös olosuhteet, joissa sopimus on tehty. Jos force majeure -ehtoa ei ole ollenkaan sopimuksessa, se joudutaan täydentämään siihen vakiomuotoisena. Sopimuksessa oleva vajanainen ehto joudutaan myös täydentämään, ellei voida tulkita sen olevan tarkoituksella vajanainen. Täydentämisessä käytetään sopimustyypille ominaista force majeure -lauseketta.

Tarvittavan tulkintamateriaalin keräämisen ja tulkintatavan valinnan jälkeen sopimusta voidaan tulkita. ”Tulkintaoperaatio koostuu kolmesta päävaiheesta: tekstitulkinnasta, kontekstitulkinnasta ja riskinjakotulkinnasta” (Annola, 2016, luku 4.6). Tekstitulkinta syventyy nimensä mukaisesti sopimustekstiin ja mitä rajoituksia ja vapautuksia sopimustekstistä löytyy. Kontekstitulkinnassa otetaan huomioon sopimuksen solmimisen olosuhteet, mitä sopimuksella on tarkoitettu ja missä asemassa sopimuksen osapuolet ovat olleet toisiinsa nähden. Riskinjako tulkinnassa voidaan pohtia, kumpi osapuolista joutuu kantamaan suuremman riskin sopimuksessa ja mitä vaikutuksia sillä on sopimuksen tulkintaan. Tulkinta ei kuitenkaan ole aukoton, vaikka siinä pyritään ottamaan erilaiset muuttuvat tekijät kattavasti huomioon. Sopimusosapuolten alkuperäistä tarkoitusta ei voida varmuudella selvittää, mutta erilaisia välineitä voidaan kehittää ja niiden avulla pyrkiä hallitsemaan prosessia (Annola, 2016, luku 8.1). Tulkinnalla pyritään siis selvittämään sopimuksen osapuolten keskinäinen sopimustahto. Näin voidaan mahdollisesti selvittää, onko sopimuksesta jätetty tarkoituksella force majeure -ehdot pois tai kirjattu vajavaisesti.

3.3 Toimintatapa kun force majeure -ehtoa ei ole

Vaikka force majeure -lauseketta ei olisi kirjattu, voi sopimusosapuoli siitä huolimatta vedota ylivoimaiseen esteeseen. Tällöin on tärkeää pystyä todistamaan, että suoritus ei ole mahdollinen ylivoimaisen esteen takia esimerkiksi vetoamalla aikaisempaan

oikeuskäytäntöön. On kuitenkin huomioitava, että tilanteet tulkitaan tapauskohtaisesti, joten aiempi oikeuskäytäntö ei välttämättä sovi juuri kyseiseen tapaukseen. Ehdon puuttuminen sopimuksesta voi kuitenkin kaventaa mahdollisuutta vedota ylivoimaiseen esteeseen. Kaupallisissa sopimuksissa on oletuksena, että niihin sovelletaan kauppalakia tai kansainvälistä kauppalakia ylivoimaisen esteen tilanteessa, vaikka sopimuksessa ei olisi näistä mainintaa.

Merkityksellistä force majeure -ehtojen soveltamisen kannalta on myös se, mitä sopimuksessa on tarkoitettu kyseisillä ehdoilla sopimuksen tekohetkellä. Tämän takia sopimustulkinta ja sopimuksen täydentäminen ovat tärkeitä ehtojen merkitystä määriteltäessä. Tavoitteellisen sopimustulkinnan epäselvyyssäännön mukaan epäselvyys tulkitaan sopimuksen laatijan vahingoksi. Tästä voitaneen tulkita, että force majeure -ehdon puute tulkitaan usein sopimuksen laatijan vahingoksi. Tavoitteelliseen sopimustulkintaan liitettävän suppean tulkinnan periaatteen mukaan epäselvä kohta tulkitaan sanamuodon mukaan, eikä sitä ainakaan laajenneta. Tämä muistuttaa common law -tyyppistä tilannetta, jossa sopimusehtoa ei juurikaan tulkita, jos sitä ei ole kirjoitettu. Osapuolisuuntautunutta tulkintaa on vaikea soveltaa, jos sopimuksesta puuttuu ylivoimaisen esteen sanoitus. Lisätietomateriaalina voidaan hyödyntää sopimukseen liittyvää muuta kirjallista aineistoa, kuten esisopimusta tai aiesopimusta. Osapuolten tarkoitusta ja käyttäytymistä voidaan myös tulkita suhteessa sopimusehtoon tai sen puuttumiseen. Kohtuullisuusperiaatetta hyödyntämällä voidaan tulkita ylivoimaisen esteen ennakoimattomuus ja yllättävyys. Jos ylivoimainen este olisi ollut vältettävissä kohtuullisin toimin, lienee haastavaa vedota tilanteeseen varsinkin ilman sopimusehtoja.

Force majeure -ehdon puuttuminen on ensisijaisesti riskinjakokysymys. Siksi tuleekin pohtia, miten riskinjako tulkitaan oikeusperiaatteiden avulla. Lähtökohtaisesti sopimusosapuolet vastaavat omista suorituskykyriskeistään. Kohtuullisuuden arviointi yhdessä lojaliteettiperiaatteen kanssa nousee siis tärkeään asemaan, kun nimenomaista ehtoa ei ole. Jos ylivoimainen este olisi ollut vältettävissä kohtuullisin toimin, lienee haastavaa vedota tilanteeseen varsinkin ilman sopimusehtoja. Lojaliteettiperiaate ohjaa

tulkitsemaan sopimusta niin, ettei se ole vastapuolen sopimuskumppanin kannalta kohtuuton tai ankara.

4 Force majeure -ehdon rakenne

4.1 Mahdollisia vapautumisperusteita ja riittämättömiä perusteita

Force Majeure -ehto on vastuuta rajoittava ehto. Tähän ehtoon perustuva vastuuvapausmahdollisuus pätee Suomessa kauppalain ansiosta ilman erillistä sopimusehtoakin. Sopimusehto voi kuitenkin laajentaa vapautumisperusteita (Hemmo & Hoppu, 2006, luku 8). Ylivoimaisiksi esteiksi voidaan määritellä esimerkiksi alihankkijoiden toimitushäiriöt, raaka-aineen saannin vaikeudet, energian toimitusten häiriöt, konerikot, henkilökunnan saatavuuteen tai avainhenkilön poissaoloon liittyvät ongelmat, tartuntataudit, epidemiat, pandemiat ja työmarkkinatilanteeseen liittyvä laaja lakko (Hemmo & Hoppu, 2006, luku 8). Sopimuksen osapuoli ei voi vedota force majeure -tilanteeseen, jos on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää tilanteesta jo sopimusta tehtäessä. Ylivoimaiseksi esteeksi voidaan katsoa myös sellaiset tapahtumat, jotka ovat tapahtuneet sopimuksen teon jälkeen.

Edellä mainitut esteet ovat sellaisia, joihin sopimuksen osapuolet eivät voi vaikuttaa ainakaan sillä hetkellä. Jotta toinen osapuoli voi vedota esteeseen, on sen oltava ennakoimaton, poikkeukseton ja yllättävä (Tieteen termipankki, 2025). Esimerkiksi laaja työmarkkinatilanteeseen liittyvä lakko on tällainen este, mutta yrityskohtaisiin työtaistelutoimenpiteisiin vaaditaan sopimusehto (Hemmo & Hoppu, 2006, luku 8). Todistustaakka on suoritusvelvollisella yrityksellä. Ylivoimaisiksi esteiksi ei katsota yrityksen talousvaikeuksia, markkinoilla tapahtuvia hinnanmuutoksia tai inflaation vaikutuksia (Tieteen termipankki, 2025).

4.2 Sopimusehdot käytännössä

Sopimuksessa voidaan sopia force majeure -ehtojen avulla monista vastuunrajoituksista, mutta vakioehdot takaavat tiettyä turvaa. Vakioehdotkin voidaan rajata pois sopimuksesta, mutta se on ilmoitettava selkeästi ja usein niiden tilalle on sovittu yksilöllisiä ehtoja. Sopimuksen tarkkuus ja rajaus helpottavat sen tulkintaa, ja siksi kaikki

sovitut ehdot olisi hyvä kirjata sopimukseen. Sopimusehdoilla voidaan turvata sopimuksen tarkoituksen mukainen toiminta ylivoimaisen esteen tilanteessa.

Tavaran toimittajasta tai alihankkijasta johtuvaa viivästystä tai näiden sopimusrikkomusta ei katsota ylivoimaiseksi esteeksi. Esimerkiksi tapauksessa KKO 2014:61 alihankkijan toimitusviivästys katsottiin välilliseksi vahingoksi, josta alihankkija ei joutunut korvausvastuuseen, mutta sen sijaan alihankkijaa käyttänyt myyjä joutui korvaamaan ostajalle viivästyksen. Myyjä ei siis voinut vedota force majeure -tilanteeseen. Sopimuksen vakioehto turvasi alihankkijaa. Kauppalain 27 § 2 momentissa mainitaan, että ”jos viivästys johtuu henkilöstä, jota myyjä on käyttänyt apunaan sopimuksen tai sen osan täyttämisessä, myyjä vapautuu vahingonkorvausvelvollisuudesta vain, mikäli myös mainittu henkilö olisi 1 momentin mukaan vapaa vastuusta. Sama on voimassa, jos viivästys johtuu myyjän tavarantoimittajasta tai muusta aiemmasta myyntiportaasta”.

KKO 1982-II-141 tapauksessa maitojauheen raaka-ainekustannusten nousua valtiovallan toimenpiteiden seurauksena ei pidetty ylivoimaisena esteenä myyjän kannalta, mutta korkein oikeus kuitenkin kohtuullisti kustannusten nousun aiheuttamaa vahingonkorvausta. Ylivoimaista estettä ei katsottu syntyneen, koska sopimuksen täyttäminen ei ollut muodostunut myyjälle taloudellisesti mahdottomaksi eikä edes kohtuuttoman vaikeaksi. Korkein oikeus katsoi siis myyjän kantavan suurimman osan riskistä.

Tapauksessa KKO 1963-II-88 puolestaan katsottiin, että poikkeuksellisen kovat rankkasateet aiheuttivat force majeure -tilanteen, jonka seurauksena osakkeenomistajan ajama vahingonkorvauskanne asunto-osakeyhtiötä vastaan hylättiin. Tästä voidaan tulkita, että tavanomaiset sateet eivät olisi riittäneet ylivoimaiseksi esteeksi, koska ne eivät ole riittävän ennakoimattomia ja yllättäviä. Tässä tapauksessa sopimuksen force majeure -lauseke kattoi tällaisen poikkeuksellisen kovan luonnonilmiön. Muitakaan tavanomaisia sääolosuhteita ei katsota ylivoimaisiksi esteiksi.

On kuitenkin mahdotonta luetteloida kaikki ylivoimaisen esteen tilanteet tai ne tilanteet, joita ei katsota ylivoimaisiksi esteiksi. Tilanne on usein yllättävä ja ennustamaton ja lisäksi tilanteet tulkitaan tapauskohtaisesti. Oikeuskäytäntö näyttelee siis suurta roolia tapausten tulkinnassa.

4.3 Force majeure -lausekkeen käyttö

Sopimuksiin on tarjolla monia force majeure -lausekkeita, jotka usein kuvaavat yleisellä tasolla force majeure -tilannetta. Ne sisältävät usein myös määräyksen, ettei force majeure -tilanteessa sopijapuolella ole suoritusvelvollisuutta. On kuitenkin tärkeä muistaa, että suoritusvelvollisuus astuu voimaan ylivoimaisen esteen tilanteen päätyttyä. Osapuolen, joka vetoaa sopimuksen force majeure -lausekkeeseen on myös todistettava, että tällainen ylivoimaisen esteen tilanne on syntynyt ja, että tämä kyseinen seikka estää suorituksen tekemisen (Hoppu, 2020, s.301).

Force majeure -ehtojen kirjaaminen sopimuksiin on suositeltavaa, koska se vähentää tulkinnan tarvetta ja tarkentaa lakivalintaa. Kirjaaminen helpottaa myös tilanteisiin varautumista. Force majeure -ehdoissa voidaan käyttää mallilausekkeita tai ehtojen sisältö voidaan laatia räätälöidysti. Lausekkeissa yleensä kuvaillaan force majeure tilanteita ja määritellään vastuusta vapautuminen. Myös sopimuksessa luetteloituihin tapauksiin rinnastuvat tapahtumat voidaan määritellä ylivoimaisen esteen tapahtumiksi. Ylivoimaisen esteen takia voi vapautua siihen liittyvästä velvoitteesta, mutta saman sopimuksen muut velvoitteet säilyvät ennallaan.

Force majeure -ehtojen puuttuminen vaikuttaa negatiivisesti ylivoimaisen esteen tilanteeseen vetoamiseen. Tämän voi välttää ainoastaan kirjaamalla ehdot sopimukseen. Jos ehtoja ei kuitenkaan kirjata, niitä joudutaan tulkitsemaan tai täydentämään ylivoimaisen esteen tilanteessa. Tulkinnassa pyritään ottamaan huomioon kaikki sopimukseen vaikuttavat seikat. Sopimuksen riskinjakoa tulkitaan oikeusperiaatteiden avulla. Sopimuksessa voi olla myös maininta, miten epäselvää

tilannetta tulkitaan. Sopimusta voi pyrkiä myös sovittelemaan sopimusvapauden nojalla sopimuskumppanin kanssa.

5 Johtopäätökset

Force majeure -ehdon puuttuminen ei estä siihen vetoamista, mutta heikentää sen oikeusasemaa. Ehdon puuttuminen on eräänlainen tietoinen tai tiedostamaton riskinjakoratkaisu. Sopimukseen kannattaa sisällyttää force majeure -ehdot. Lähtökohtaisesti ehdot kannattaa kirjata mahdollisimman tarkasti ja tyhjentävästi. Toisaalta liian tarkasti kirjatut ehdot saattavat jättää ulkopuolelle asioita, joita suppeampi sopimus pitäisi sisällään tulkinnan takia. Täysin tyhjentävä listaus ehdoista on mahdoton, mutta mahdollisimman kattavan listan tekeminen saattaa olla hyvinkin hyödyllistä. Sopimuksessa olisi myös hyvä mainita, onko ehdot kirjattu tyhjentävästi sopimukseen vai voiko niitä täydentää esimerkiksi vakioehdoilla. Epäselvissä tilanteissa vakioehdot kuitenkin astuvat voimaan sopimuksessa. Vakioehdot eivät aina välttämättä kuvasta sopimusosapuolten todellista sopimustahtoa.

Tilanteessa, jossa ylivoimaista estettä koskevat sopimusehdot puuttuvat, turvaudutaan vakioehtoihin ja sopimuksen tulkintaan. Sopimuksen tulkinta ja mahdollinen täydentäminen ovat ainoa keino ratkaista sopimus, josta puuttuu force majeure -ehto. Tulkinnassa on otettava huomioon erityisesti sopimuksen olosuhteet ja pyrittävä löytämään sopimusosapuolien alkuperäinen tarkoitus. Epäselvässä tilanteessa riski kohdistuu usein sopimuksen laatijaan.

Aikaisemmasta oikeuskäytännöstä voi olla hyötyä tulkintaan, jos sellaista löytyy. Ylivoimaisen esteen tilanteista löytyy paljon oikeuskäytäntöä, mutta tapausta, jossa ei ole ollut force majeure -ehtoja sopimuksessa ollenkaan, voi olla vaikeaa löytää. Jokainen tapaus on kuitenkin yksilöllinen ja suoria ohjeita tilanteeseen lienee vaikeaa löytää, vaikka löytäisikin saman tyylisen ennakkoratkaisun.

Usein myös pienen tappion hyväksyminen saattaa olla kannattavampaa, kuin aloittaa sopimuksen tulkinta esimerkiksi tuomioistuimen avustuksella. Tällainen ratkaisu saattaa myös pitää yrityksen maineen parempana ja välit sopimuskumppaniin ehjinä. Erityisesti

puuttuvan ehdon myötä myös mahdollinen ratkaisu on epävarma, mikä korostaa neuvottelun asemaa entisestään. Sopimus sisältää aina riskejä, vaikka sen laatisi tarkasti.

Lähteet

Hemmo, M & Hoppu, K. (2006). Sopimusoikeus. Alma Talent Oy. https://verkkokirjahylly-almainsights-fi.proxy.uwasa.fi/teos/HAHBGXCTDG#kohta:SOPIMUSOIKEUS/piste:tP

Annola, V. (2016). Sopimustulkinta. Talentum media Oy. https://verkkokirjahylly-almainsights-fi.proxy.uwasa.fi/teos/GABBXXBTABGEC#kohta:SOPIMUSTULKINTA((20)Teoria,((20)vaiheet,((20)menettely((20)/piste:b4

Hoppu, K (2020). Force majeure -tilanteiden tulkinnasta erityisesti COVID-19-taudin yhteydessä Defensor Legis N:o 3/2020 s. 289–307. Noudettu 25.9.2025. Edilex.fi. https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/defensor_legis/210000001.pdf

Tieteen termipankki, 2025. Ylivoimainen este. Noudettu 25.9.2025. Tieteentermipankki.fi. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:ylivoimainen_este

Unilex.info, 2025. Noudettu 29.09.2025. unilex.info https://www.unilex.info/cisg/case/1303

World Trade Organization, 2025. Article XX General exceptions. Noudettu 25.09.2025. wto.org. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gatt_ai_e/art20_e.pdf

World Trade Organization, 2025. Article XXI Security exceptions. Noudettu 25.09.2025. wto.org. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gatt_ai_e/art21_e.pdf

CISG-online, 2025. United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. Noudettu 29.9.2025. CISG-online.org.
https://cisg-online.org/Text-of-the-Convention

CISG-online, 2025. Court of Appeal Dusseldorf addresses seller´s procurement risk under Art.79 CISG. Noudettu 29.9.2025. CISG-online.org.
https://cisg-online.org/files/cases/11527/translationFile/4614_83470226.pdf

Fondia, 2025. Kansainvälinen kauppalaki (CISG). Noudettu 29.9.2025.
Fondia.com
https://insights.fondia.com/fi/fi/articles/sopimukset/yleiset-sopimustyypit/kansainvalinen-kauppa/kansainvalinen-kauppalaki-cisg

Yle, 2009. Useat maat vetoavat sianlihan puolesta. Noudettu 10.10.2025
Yle.fi
https://yle.fi/a/3-5247804